

KRÁTKÁ ZPRÁVA

SHORT COMMUNICATION

Lynx (Praha), n. s., 36: 141–142 (2005).

ISSN 0024–7774

Expozice zoologicky pozoruhodných savců ve Státním zámku Frýdlant v Čechách

Exhibition of some unusual mammals in the Frýdlant castle
(N Bohemia, Czech Republic)

Jan ROBOVSKÝ

katedra zoologie, Biologická fakulta Jihočeské univerzity, Branišovská 31, CZ–370 05 České Budějovice;
JRobovsky@seznam.cz

došlo 15. 11. 2005

Abstract. A collection of “monsters” in the Frýdlant castle (northern Bohemia) includes five dermoplastic specimens of domestic animals with some malformations or disruptions: two calves (*Bos primigenius* f. *taurus*) – one with three hind legs and one with two fused heads and with a round frontal appendix; two lambs (*Ovis ammon* f. *aries*) – one with two fused heads and one with four hind legs; one kid (*Capra aegagrus* f. *hircus*) with two fused heads. All specimens are probably a reliable documentation of rare ontogenetic abnormalities. In addition, the exhibition includes a dermoplastic specimen of the roe deer (*Capreolus capreolus*) with sponge antlers and one skull of the camel (*Camelus* sp.). The presence of the camel’s skull could be connected with some travels in Africa by the nobleman CLAM-GALLAS – this possibility is supported by the presence of an ostrich egg (*Struthio camelus*) and a buffalo skull (*Syncerus caffer*) in other exhibitions of the Frýdlant castle.

Řada kulturních institucí v České republice hostí různý typ zoologických sbírek. Zatímco některé instituce jsou na tyto sbírky cíleně zaměřeny (muzea), jiné využívají zoologické sbírky jako faktograficky či esteticky zajímavý doplněk (zámky, hrady, atd.). Právě v těchto druhých objektech lze nalézt řadu velmi zajímavých objektů, které však nezdědká unikají zasloužené pozornosti. Tento fakt názorně ilustruje například VOLF (1998) či HANÁK et al. (2003).

Tento příspěvek představuje krátkou zprávu o přítomnosti zajímavých savčích preparátů (tzv. “expozice zrůd”) na Státním zámku Frýdlant v Čechách. Tato expozice obsahuje několik dokumentací vývojových vad u domácího dobytka a několik dalších objektů.

Vývojové vady jsou rozlišovány podle příčin na malformace a disrupce. Zatímco malformace jsou způsobeny genetickými faktory (různý rozsah mutací od genů až po chromozómy), disrupce mají spojitost s vnějšími vlivy (určité chemické látky, viry, radiace apod.) (GILBERT 1997). Jejich rozsah je rozdílný v závislosti na síle negativních faktorů, nicméně společným rysem je narušení optimálního ontogenetického vývoje (DE LIMA 1937, GILBERT 1997). Vývojové vady se odlišují i četností, kdy vážné vady bývají vzácné a totéž platí samozřejmě i pro četnost jejich dokumentací. O to vzácnější jsou potom jakékoliv jejich historické dokumentace.

Přehled vystavovaných položek s krátkým popisem

Zmíněná sbírka se nachází ve Státním zámku Frýdlant v Čechách (Liberecký kraj – severní Čechy). Tato expozice není součástí prohlídky zámku (čímž se o ní návštěvník nemá prakticky možnost dovědět) a zahrnuje osm objektů – jednu lebku a sedm dermatoplastických preparátů.

1. kůzle (*Capra aegagrus f. hircus*): odrostlé, osrstěné. Dvě velikostně srovnatelné hlavy srostlé v týlní části.
2. jehně (*Ovis ammon f. aries*): malý vzrůst, jemně osrstěné (potrat?). Zadní část trupu rozdělena na dvě pánevní oblasti. Každá nese vlastní dvě končetiny a ocas. Čtyři zadní končetiny jsou stejně dlouhé.
3. jehně (*Ovis ammon f. aries*): malý vzrůst, jemně osrstěné (potrat?). Dvě velikostně srovnatelné hlavy srostlé laterálně v zadních částech hlav a v týlních oblastech.
4. tele (*Bos primigenius f. taurus*) (inv. č. 3147): malý vzrůst, velmi slabě osrstěné (potrat?). Dvě velikostně srovnatelné hlavy srostlé laterálně v zadních částech hlav a v týlních oblastech. Výskyt zakulaceného kožovitého laloku vystupujícího z čelní oblasti a směřujícího dozadu. Velikost laloku převyšuje délku hlavy.
5. tele (*Bos primigenius f. taurus*): odrostlé, tmavě osrstěné. Tři zadní končetiny – dvě končetiny funkční. Třetí končetina vybíhá mírně vpravo od středu těla pod ocasem – vyčnívá do prostoru. Vyčnívající část končetiny kompletní, trochu kratší a slabší než funkční končetiny.
6. tele (*Bos primigenius f. taurus*): odrostlé, tmavě osrstěné, výrazně podobné teleti s vývojovou poruchou. Kromě atypického protažení těla není zřetelná určitá odchylka. Možná toto tele bylo dvojčetem telete s vývojovou vadou – tato možnost představuje ničím nepodloženou domněnku. Nepřirozený celkový vzhled zvířete může značit atypický růst nebo špatnou práci preparátora.
7. srnec (*Capreolus capreolus*) (inv. č. 3151): houbovitý patologický růst parůžků.
8. velbloud (*Camelus* sp.): úplná lebka (inv. č. 3145).

Na existenci této sbírky lze pohlížet dvěma základními způsoby – může zde jít o doklad podvodně upravovaných či reálně existujících zvířat. Rozsah sbírky a způsob preparačních úprav (určitá neumělost preparace) avšak spíše naznačuje možnost, že tato sbírka měla dokumentovat výskyt některých pozoruhodných vývojových poruch ve frýdlantském panství. Bohužel exponáty postrádají dataci. Relativně slušné zachování naznačuje, že sbírka vznikala v době, kdy byl zámek ve vlastnictví šlechtického rodu CLAM-GALLASŮ (od roku 1757 do roku 1945). Není bez zajímavosti, že CLAM-GALLASOVÉ již v roce 1801 zpřístupnili pro veřejnost část hradu s řadou sbírek. Původ velbloudí lebky je možná spojen s výpravou některých příslušníků rodu CLAM-GALLASŮ do Afriky. Může jít o suvenýr či trofej, ostatně jako pštrosí vejce datované k 4. 4. 1906 a dále trofej buvola afrického (*Syncerus caffer*) v dalších expozicích frýdlantském zámku.

Státní zámek Frýdlant v Čechách hostí kromě řady zajímavých expozic také menší zoologickou sbírku obsahující kromě lebky velblouda a vycpaniny srnce s houbovitém růstem paroží také pět mláďat domácích zvířat s vývojovými abnormalitami. Lze tedy jen souhlasit s VOLFEM (1998) ve věci nutnosti dokumentace zoologických sbírek kulturních institucí, neboť řada z nich obsahuje vzácné či alespoň zajímavé objekty.

Závěrem děkuji paní Janě PAVLÍKOVÉ za možnost prohlédnout si blíže expozici ve Státním zámku Frýdlant.

LITERATURA

- ANDĚRA M., 1999: *České názvy živočichů II. – Mammalia*. Národní muzeum, Praha, 148 pp.
- DE LIMA J. P., 1937: Les monstres otocéphaliens. XII. Pp.: 721–733. In: JORGE A. R. (ed.): *Congrès international de zoologie Lisbonne 1935, Comptes rendus. Vol. II*. Arquivos do Museu Bocage, Lisboa, 645–1514 + xxxi–lxxii pp.
- GILBERT S. F., 1997: *Developmental biology. Fifth edition*. Sinauer Associates, Sunderland, 918 str.
- HANÁK F., HUDEČEK J., FLAŠAR I. & TUŠA I., 2003: *Zoologické sbírky Lovecko-lesnického muzea v Úsově*. Vlastivědné muzeum, Šumperk, 54 pp.
- VOLF J., 1998: Kůže “bílého” tygra ve Státním zámku Horšovský Týn. *Lynx, n. s.*, **29**: 57–60.